

การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร
อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

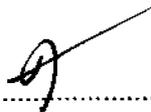
พระมหาสนั่น กล้าหาญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปีการศึกษา ๒๕๕๒

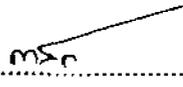
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

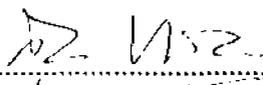
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อนุมัติวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท
จังหวัดสระบุรี เสนอโดยพระมหาสนั่น กล้าหาญ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์

..... รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา
(นายตระกูล จันทสุนทร)
วันที่ ๖ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เหมือนนิล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะขันหมาก)

..... กรรมการ
(ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
(ดร.แสน สมณี)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ
ชื่อนักศึกษา	พระมหาสนั่น กล้าหาญ
สาขาวิชา	ยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปีการศึกษา	๒๕๕๒

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้อยู่บนพื้นฐานที่เชื่อมั่นว่า พระภิกษุสามเณรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีศักยภาพเพียงพอที่สามารถร่วมกันพัฒนาได้ จึงใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากทุกฝ่ายเริ่มตั้งแต่การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนา การแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา การกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา และการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาเป็นการสร้างโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมเรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในแต่ละขั้นตอนตามความเหมาะสม โดยการใช้พุทธวิธีสอนในการสร้างกระบวนการการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมในการสอน การใช้สื่อในการสอน และวิธีการสอนแบบมีส่วนร่วม เป็นกรอบการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการพัฒนา พระภิกษุสามเณรไม่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา หลังการพัฒนาด้วยวิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้วปรากฏว่า พระภิกษุสามเณรผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้การใช้พุทธวิธีสอนทั้ง ๑๗ รูป มีความรู้ความเข้าใจในการใช้พุทธวิธีสอน ซึ่งประกอบด้วย พุทธวิธีว่าด้วยการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน พุทธวิธีว่าด้วยการใช้สื่อในการเรียนการสอน พุทธวิธีว่าด้วยการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เกิดผลสำเร็จ ๔ ส ได้แก่ ผู้เรียนเกิดความแจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ล้ากล้า และร่าเริง

Thesis Title	The Development of the Use of a Buddhist Style for Teaching Buddhist Subjects to the Monks and Novices at Wat Phra Buddhachat Ratcha Wora Maha Viharn, Saraburi Province
Thesis Advisors	Asst. Prof. Dr. Kasak Tekhanmak Dr. Suphot Koedsuwan
Author	Phra Maha Sanan Klaharn
Concentration	Development Strategy
Academic Year	2009

ABSTRACT

This research and development programme was conducted with the objective of developing the use of a Buddhist style for teaching Buddhist subjects to the monks and novices at Wat Phra Buddhachat Ratcha Wora Maha Viharn, Saraburi Province. It was a development of the learning process based on the belief that the monks and novices and those involved had enough potential to further the development. Thus, a participatory research and development programme, with the participation of everyone involved, was undertaken.

The research procedures comprised the study of the present states and problems, the study of related problems and the need for development, finding the ways and means for development and development activities, and applying key performance indicators. This allowed everyone involved to learn activity development at each stage using a Buddhist style to create the learning process; this consisted of learning activity management, the use of teaching media, and participatory teaching methods as a framework for the programme.

The findings revealed that, before the development programme, the monks and novices lacked knowledge and understanding about the use of a Buddhist style for teaching Buddhist subjects. After the development programme, the 17 monks and novices who had participated in learning activities in a Buddhist style had gained knowledge and understanding about the use of a Buddhist style for teaching, including a Buddhist style in relation to teaching activity management, a Buddhist style in relation to the use of teaching media, and a Buddhist style in relation to child-centre teaching, in all, enabling them to use a Buddhist style for teaching Buddhist subjects effectively.

That is to say, the learners became insightful, motivated, courageous, and positive in attitude.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความเมตตาจากพระธรรมปิฎก (ชาลิต อภิวฑฒโน) เจ้าอาวาสวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร และเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี ผู้ให้การอุปถัมภ์สนับสนุนทุนการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ณ โอกาสนี้ และขอบคุณ สหธรรมิกผู้เป็นกัลยาณมิตร พระมหาบันเทิง ปณฺสีโต ผู้ให้ทุนปัญญา แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นต้นแบบพระนักพัฒนาตัวอย่าง พระมหาอดิศักดิ์ กตปุญฺโญ ผู้ช่วยเป็นธุระแนะนำความรู้ ด้านเทคนิคคอมพิวเตอร์และสื่อเทคโนโลยี และพระพีระ ปญฺญาคโม ผู้ให้การช่วยเหลือ อื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จนสำเร็จด้วยดี

ขออุทิศนาถคุณงามความดีที่พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหารทุกรูป ที่ได้ร่วมแรงร่วมใจในการแก้ปัญหา และพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่ตลอดเวลา และผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องทุกท่าน นางสุทิน พูลเจริญ ผู้บริหารโรงเรียนพูลเจริญวิทยา คณะครู และเด็กนักเรียน ที่ให้การช่วยเหลือในกระบวนการวิจัยและพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรด้วยความเอื้อเฟื้อและเอื้ออาทรต่อกันอย่างดียิ่ง

เจริญพรขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะขันหมาก ประธานกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ กรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เหมือนนิล ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.แสน สมนึก กรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรีทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อชี้แนะแนวทาง ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จลุล่วงได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบถวายเป็นเครื่องสักการบูชาคุณ บูรพาจารย์วัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร และบูชาคุณพระอุปัชฌาย์พระครูสุทธิธรรมโสภณ ผู้ให้เกิดในบวรพระพุทธศาสนา ขอมอบคุณความดีที่เกิดจากการตั้งใจดีครั้งนี้จงสำเร็จประโยชน์ แก่บุพการีผู้ให้กำเนิด คือ พ่อปรีก แม่สาย กล้าหาญ ผู้ให้กำลังใจ ให้ทุกสิ่งแก่ผู้วิจัยตลอดมา

พระมหาสนั่น กล้าหาญ

สารบัญ

	หน้า
หน้าอนุมัติ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
ประกาศคุณูปการ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	๑
คำถามการวิจัย.....	๕
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๕
ขอบเขตการวิจัย.....	๕
วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	๖
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๘
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
บริบทการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา.....	๑๐
พุทธวิธีการสอน.....	๑๕
แนวคิดและทฤษฎีการสร้างการเรียนรู้.....	๓๕
แนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา.....	๔๕
วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	๕๐
บทที่ ๓ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.....	๕๕
คำถามการวิจัย.....	๕๕
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๕๕
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๖๐

	หน้า
สภาพการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร.....	๖๕
สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน วิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร.....	๘๑
บทที่ ๔ แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จการพัฒนาการใช้พุทธ วิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.....	๘๕
คำถามการวิจัย.....	๘๕
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๘๕
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๘๖
แนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา.....	๘๙
ยุทธศาสตร์การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา.....	๑๐๙
ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา.....	๑๑๐
บทที่ ๕ การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.....	๑๑๒
คำถามการวิจัย.....	๑๑๒
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๑๑๒
วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	๑๑๒
การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร.....	๑๑๕
ผลการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา.....	๑๔๙
บทที่ ๖ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	๑๖๐
สรุปการวิจัย.....	๑๖๐
อภิปรายผลการศึกษา.....	๑๖๖
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	๑๖๘
บรรณานุกรม.....	๑๖๙
ภาคผนวก.....	๑๗๔

	หน้า
ภาคผนวก (ต่อ)	
ภาคผนวก ก	๑๗๕
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	๑๗๖
แบบสังเกตการณ์.....	๑๗๗
ภาคผนวก ข	๑๗๘
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	๑๗๙
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	๑๘๐
รายชื่อผู้มีส่วนสำคัญ.....	๑๘๑
รายชื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง.....	๑๘๒
รายชื่อตัวแทนนักเรียน.....	๑๘๓
รายชื่อผู้ร่วมกิจกรรม.....	๑๘๔
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	๑๘๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง ๑	การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์.....	๕๘
ตาราง ๒	ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหารในปัจจุบัน.....	๘๒
ตาราง ๓	สรุปแนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ตามกระบวนการในการพัฒนาการใช้ ใช้พุทธวิธีสอน.....	๙๓
ตาราง ๔	สรุปแนวทาง วิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้ พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร.....	๑๑๑

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพ ๑	ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.....	๗
ภาพ ๒	วงจรการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม.....	๕๐
ภาพ ๓	บรรยากาศการนำเสนอสภาพปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน.....	๖๕
ภาพ ๔	สภาพปัญหาที่เกิดจากการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรทั่วไป.....	๖๗
ภาพ ๕	กรอบที่ใช้ดำเนินการศึกษาและวิจัย.....	๖๙
ภาพ ๖	บรรยากาศการเรียนรู้จากสื่อการ์ตูนพุทธประวัติ.....	๗๔
ภาพ ๗	บรรยากาศการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรในแต่ละโรงเรียน.....	๘๐
ภาพ ๘	บรรยากาศแสดงความคิดเด็กเกี่ยวกับพระอาจารย์จัดกิจกรรมสอนธรรมะ.....	๘๐
ภาพ ๙	บรรยากาศแสดงความคิดเด็กเกี่ยวกับพระอาจารย์ใช้สื่อมาช่วยสอนธรรมะ.....	๘๑
ภาพ ๑๐	บรรยากาศแสดงความคิดเด็กเกี่ยวกับการสอนธรรมะโดยให้ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกัน.....	๘๒
ภาพ ๑๑	กิจกรรมนันทนาการก่อนเข้าสู่กระบวนการวาดความฝัน.....	๘๖
ภาพ ๑๒	บรรยากาศระดมความคิดเกี่ยวกับพระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน.....	๘๘
ภาพ ๑๓	บรรยากาศการนำเสนอของแต่ละกลุ่มเกี่ยวกับพระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน.....	๘๙
ภาพ ๑๔	คุณลักษณะพระอาจารย์สอนธรรมะที่นักเรียนพึงประสงค์.....	๑๐๐
ภาพ ๑๕	บรรยากาศระดมความคิดเห็นการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ ๑.....	๑๐๔
ภาพ ๑๖	บรรยากาศการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ ๒.....	๑๐๕
ภาพ ๑๗	บรรยากาศระดมความคิดเห็นการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ ๓.....	๑๐๕
ภาพ ๑๘	แนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน.....	๑๐๖
ภาพ ๑๙	เป้าหมายหลักในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน.....	๑๐๗
ภาพ ๒๐	ธนาคารความดีปันผล ให้รางวัลเด็กดี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒.....	๑๑๕
ภาพ ๒๑	ตัวอย่างสมุดบัญชีธนาคารความดีของสมาชิก.....	๑๑๗
ภาพ ๒๒	รายละเอียดบันทึกความดีประจำสัปดาห์ สมุดบัญชีธนาคารความดี ครั้งที่ ๑.....	๑๑๘

	หน้า
ภาพ ๒๓	ตารางบันทึกความดีประเภททางบ้าน สมุดบันทึกความดี ครั้งที่ ๒..... ๑๑๙
ภาพ ๒๔	ตารางบันทึกความดีประเภททางโรงเรียน สมุดบันทึกความดี ครั้งที่ ๒..... ๑๒๐
ภาพ ๒๕	ตัวอย่างรูปแบบใบโพธิ์บันทึกความดี..... ๑๒๑
ภาพ ๒๖	ผลิตสื่ออุปกรณ์จัดกิจกรรมธนาคารความดี..... ๑๒๒
ภาพ ๒๗	บรรยากาศเปิดทำการรับฝากธนาคารความดีเป็นไปอย่างคึกคัก..... ๑๒๓
ภาพ ๒๘	คณะกรรมการนักเรียนผู้ทำหน้าที่รับฝากกิจกรรมต้นไม้สัจจะความดี..... ๑๒๕
ภาพ ๒๙	ตัวอย่างรูปแบบบันทึกใบโพธิ์หนึ่งคนหนึ่งสัจจะ..... ๑๒๖
ภาพ ๓๐	บรรยากาศการบันทึกสัจจะความดี เนื่องในวันแม่แห่งชาติ..... ๑๒๗
ภาพ ๓๑	ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน ร่วมกันถวายดอกไม้บูชาความดีแก่พระสงฆ์..... ๑๒๘
ภาพ ๓๒	บรรยากาศกิจกรรมรับฝากต้นไม้บุญผ้าป่าความดี..... ๑๓๐
ภาพ ๓๓	บรรยากาศหรือเตรียมการจัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ..... ๑๓๑
ภาพ ๓๔	กิจกรรมเรียนรู้สร้างการมีส่วนร่วม “ทำดีถวายพ่อหลวง”..... ๑๓๔
ภาพ ๓๕	กิจกรรมใช้สื่อผลิตขึ้นเองมาประกอบการเรียนการสอน..... ๑๓๕
ภาพ ๓๖	กิจกรรมใช้สื่อสำเร็จ(ดูกด)มาประยุกต์ในการเรียนการสอน..... ๑๔๐
ภาพ ๓๗	กิจกรรมใช้สื่อเทคโนโลยีช่วยสร้างความสุขในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน..... ๑๔๑
ภาพ ๓๘	กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์เรียนรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง..... ๑๔๒